

Михайло ДИМИД

ДОКТРИНА І ПРОЦЕДУРА В УКРАЇНСЬКІЙ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКІЙ ЦЕРКВІ*

Відомий український богослов з Канади прот. Петро Галадза любить повторювати, що «східні католики не мають природних союзників»¹. І справді, вони дуже рідко виступають на найвищих міжцерковних форумах від власного імені, як окрема помісна Церква. Вже давнього 1990 року патріарх Димитрій I (Архонтонес) заявляв, що «Велика Церква Константинополя готова до спілкування з Українською Греко-Католицькою Церквою за умови, що та виступатиме тільки від себе»². УГКЦ – Церква, *de facto* ігнорована на міжцерковному рівні, бо православні вважають її зрадницею, а римо-католики – недостатньо підпорядкованою Римському патріархатові.³

Численні факти свідчать про те, що до II Ватиканського собору багато що у стосунках між Римським Престолом і Київською митрополією Церквою, яка ввійшла в Римський патріархат 1596 р., суперечило її окремій еkleзіально-богословсько-канонічній ідентичності.

---

* Доповідь виголошена 13 квітня 2010 р. на засіданні Українського богословського наукового товариства у Дрогобицькій духовній семінарії блаженних священномучеників Северина, Якіма та Віталія, еромонахів дрогобицьких.

¹ A. DeVille. An Eastern Catholic Approach to the Papacy // *Logos* 50 (2009) 419-427.

² Всеволод Скопельський, архієп. *Усі ми брати*: Збірка праць. / Пер. з англ. О. Грабовецький. Львів 2006, с. 59.

³ Плуताючи «католицькість» і «римськість». Про це див.: Всеволод Скопельський, архієп. *Усі ми брати*, с. 317.

Про це монахиня Софія Сенік писала так: «Слова папської конституції: “Ми дозволяємо, допускаємо і розрішаємо”, – характеризують загальний тон *Magnus Dominus* – милостиве прийняття верховною владою під свою руку смиренного прохача».⁴ Приклад того, що Римська Церква перебирала на себе права, які належали єпископам Київської митрополії, маємо вже 1626 р., коли появляються дві версії документів Кобринського собору 1626 р. – своя і римська. Факт практичного скасування синодального правління Церквою можна ще краще зрозуміти із аналізу двох відомих соборів: в Замості 1720 р. і Львові 1891 р. Річ у тому, що ці собори тривали надто коротко, аби припустити, що за цей час його учасники могли прочитати і проаналізувати документи та додатки до них, не кажучи вже про якесь обговорення, обмін критичними думками і т. д. А це означає, що хтось інший невідомо де готував документи, подані соборовим отцям у Замості і у Львові, щоб від їхнього імені і їхніми руками їх прийняти.⁵

Однак треба зазначити, що не вся історія відносин цих Церков була негативною. У взаємозв'язку Церков Сходу і Заходу, як і Церков Києва та Риму треба вміти розпізнавати і позитивні сторінки. Першенство Римського архиєрея допомогло втримати єдину внутрішню греко-католицьку обрядову сутність (то латинізуючи її, то орієнталізуючи), витворюючи її дивовижну теперішню еклезіальну (юрисдикційну) єдність.⁶ Це допомогло УГКЦ стати наднаціональною Церквою, яка дала народження іншим Церквам, хоч свою назву вона ще не спромоглася відповідно поміняти з «українська»

---

⁴ С. Сенік. Передумови Берестейської унії // *Основні документи Берестейської унії*. Львів 1996, с. 5-47, 33.

⁵ М. Dymyd. *Edizioni e versioni dei concili di Kobryn, Zamosc' e Lviv* (Facoltà di Diritto Canonico Orientale – Esercitazione per la Licenza). Roma 1985.

⁶ Фактично, з погляду юрисдикційної приналежності, зараз є три українські греко-католицькі Церкви, кожна з яких інакше підпорядковується Римському центру: УГКЦ на українській території (крім Закарпаття) підвладна патріархові із синодом; Церква Закарпаття підвладна власному єрархові; діаспора – Конгрегації у справах Східних Церков.

на «київська».⁷ Як пише Адам де Вілль у статті «Східно-католицьке бачення папства» у «Логосі», влада папи над Східними Церквами – це справді *σκάνδαλον*, згідно з поясненням цього слова апостолом Павлом в 1 Посланні до Коринтян 1:23, де написано: «Ми проповідуємо Христа розп'ятого: ганьбу для юдеїв і глупоту для поган». Бо дійсно, в деяких моментах, щодо яких не всі згодні, це першенство, яке є само по собі добрим, спричинилося до внутрішнього київського роз'єднання, і тим завдало шкоди унікальній ідентичності цієї Церкви. Одним воно дало світлі перспективи Царства Божого, для інших було його затьмаренням. Крім того, папство – це дар і благословення для Східних Церков, бо неодноразово захищало їх від ідеологічного переслідування.⁸

Як реакція на підпорядкування Київської Церкви Римському патріархатові 1596 року, у 1620 р. постала альтернативна, антипапська Церква. У першій, вірній Риму Церкві наголос було поставлено на ковчезі спасіння, зібраному довкола євхаристійної трапези, очолюваної наслідником Петра. Хрещальну еклезіологію, яка вказує на ідентичність, забули і підмінили юрисдикційними та ексклюзивістськими поняттями. Щоб оздоровити цю ситуацію, потрібно євхаристійну еклезіологію доповнити хрещальним підходом.⁹ Нині Київські Церкви повинні переосмислити покликання Володимирого Хрещення і визначити спосіб свого євхаристійного спілкування. Основою цього спілкування має бути принцип помісности. Але мусить бути врахований, як пише митрополит Йоан (Зізіулас),

---

⁷ Див.: P. Galadza. The Structure of the Eastern Churches: Bonded with Human Blood or Baptismal Water // *Pro Ecclesia* 17 (2008) 373-386. Також див.: P. Galadza. Element of a Vision for the Effective Synthesis of Universal Primacy and Conciliarity // *Logos* 50 (2009) 413-418.

⁸ A. DeVille. An Eastern Catholic Approach to the Papacy // *Logos* 50 (2009) 19-427.

⁹ Х. Эриксон. Церковь в современной православной мысли: Крещальная эклезиология (<http://archive.sfi.ru/rubrs.asp?art_id=12712&rubr_id=846>).

також принцип койнонії – реальне спілкування між Церквами.¹⁰ Хрещення дає силу Духа для творення Євхаристії в даній громаді, але громада не може існувати сама по собі, не діалогуючи з іншими громадами на місцях спільного перебування. Оскільки «соборність помісної Церкви обумовлена спілкуванням», то для того, щоб реалізувати такі принципи, «необхідні адекватні структури для спілкування».¹¹ Ці структури будуть наповнюватися змістом і відтворювати повноцінне почуття єдиної християнської громади тією мірою, якою буде рости усвідомлення хрещального покликання кожного християнина. Глибше усвідомлення хрещення приведе до кращого спілкування в Євхаристії, а отже, до повноцінного творення Церкви, адже Церква – це євхаристійна спільнота, що народилася з єдиного хрещального організму.

Київська митрополітична Церква сама вирішила приєднатися до Римського патріархату і мала на це повне право. Нині вона має таке саме право усвідомлювати свою повну богословсько-канонічну окремішність від цього патріархату, щоб віднайти власну внутрішню єдність, не завдаючи при цьому жодної шкоди койнонії – братнім контактам із Римською Церквою та її першоєрархом. 11 липня 1977 р. в листі на ім'я президента Папської комісії у справах ревізії Кодексу Східного канонічного права кардинала Йосифа Парекатіла патріарх Йосиф (Сліпий) писав: «Кожна Східна Церква, зокрема коли ідеться про патріархат чи верховне архиєпископство, є законною одиницею зі суверенною природою. Ці прикмети мають найти вислів також в тому, що вона має мати своє власне канонічне право»¹². В іншому місці цього листа патріарх Йосиф додає: «Незрозумілим є, що суть

¹⁰ J. Zizioulas. *Being as Communion*. Crestwood NY 1985, с. 133. (Український переклад: Й. Зізіулас. *Буття як спілкування: Дослідження особистості і Церкви*. Київ 2005. – 276 с.)

¹¹ Див.: Х. Еріксон. *Церковь в современной православной мысли – Крещальна еклесиология*.

¹² Лист Блаженнішого до Кард. Парекатіл // *Благовісник Патріярха Києво-Галицького і всієї Руси XIII-XV (1977-79)*. Кастельгандольфо біля Риму 1977-79, с. 239-241.

ієрархічної структури Східних Католицьких Церков у відношенні до цілої Церкви не стала відзначеною висловом «автономія», яка, очевидно, включає найвищий провід Римського Архиєрея.¹³

Щоб здійснити це на практиці, потрібно максимально застосувати всі вже прийняті богословські і канонічні положення самої Церкви, щоб дійсно бути тільки самими собою. Тимчасом постанови соборів і синодів щодо патріархату не виконуються. Пригадаймо: в 2002 р. Собор Церкви одноставно проголосив Українську Греко-Католицьку Церкву патріархатом,¹⁴ після цього Синод єпископів попросив у папи Івана Павла II благословення на вже проголошений патріархат. У 2004 р. Іван Павло II сказав, що «поділяє прагнення» української Церкви.¹⁵ Але чи скористала

---

¹³ Лист Блаженнішого до Кард. Парекатіл // *Благовісник Патріярха Києво-Галицького і всієї Русі XIII-XV (1977-79)*. Кастельгандольфо біля Риму 1977-79, с. 239-241.

¹⁴ «1. Патріярхат. Учасники Собору одногосно заявили, що вважають проголошення Патріярхату нашої Церкви доленосним кроком для дальшої її діяльності. Взявши до уваги пропозицію представників нашої Церкви з усіх усюд, Єпископи під час Синоду визнали, що Патріярхат є природним етапом у розвитку нашої Церкви та відповідає постановам Другого Ватиканського Собору, і одногосно звернулися до Святішого Отця, щоби він своїм авторитетом затвердив це рішення. У намірі проголосити Патріярхат важко переоцінити одноставність єпископату, духовенства і мирян, яка стала свідченням особливого натхнення Святого Духа, що у єдності і мирі звертається до всіх вірних нашої Церкви. Попри існування опозиції звідусюди, ми впевнені, що виконуємо Божу волю, висловлену і підтвержену на Другому Ватиканському Соборі, та сподіваємося на позитивне вирішення цієї справи» (Звернення Синоду єпископів Української Греко-Католицької Церкви до вірних щодо результатів Третьої сесії Патріяршого Собору Української Греко-Католицької Церкви, що проходила у червні-липні 2002 року // *Благовісник Верховного Архиепископа Української Греко-Католицької Церкви Блаженнішого Любомира Кардинала Гузара* 3 (2003, Львів) 77-80. Див. також: *Документи Патріяршого Собору Української Греко-Католицької Церкви. Третя сесія. 30 червня – 4 липня 2002 року*. Львів 2002).

¹⁵ «Я поділяю Ваше прагнення, яке закорінене також у канонічних і соборових приписах, щоб мати повний юридично-церковний устрій. Поділяю це у молитві, як і в терпінні, очікуючи дня, визначеного Господом, в якому я, як Наступник святого Апостола Петра, зможу підтвердити дозрілий плід Вашого церковного розвитку. Тим часом, як Ви добре знаєте, Ваше прохання серйозно вивчається, також у світлі оцінок інших християнських Церков» (*Слово Івана Павла II до членів Постійного Синоду УГКЦ*, Ватикан, 3 червня 2004 року, в: <http://old.ugcc.org.ua/ukr/patriarchat/documents/article;866/>).

Церква з цієї відкритої, чесної позиції? Ні! Вистарчає подивитися на офіційний журнал – «Благовісник Верховного Архиепископа», особливо коли його порівняти із журналом «Le Lien» братньої Греко-Мелхитської Католицької Церкви.¹⁶

Потрібна теж *пам'ять!* 18 липня 1982 р. у «Звіті про Українську Католицьку Церкву в Україні» патріарх Йосиф писав:

1. Згідно з еклезіологією Східної Церкви, УКЦ є «Еклезія партікуларіс суї юріс» (помісна Церква з власним правом) у вселенській Церкві. Себто:

а) вона є в повному розумінні католицькою як до свого внутрішнього, так і до свого зовнішнього католицтва, бо вона має повноту християнської віровизначеної спадщини і зберігає свою поєднаність з Петром;

б) вона в повному і справжньому розумінні православна, бо вона зберігає і обороняє передану спадщину Господньої благовісти Отців Церкви і Вселенських Соборів з часу перед трагічним роздором поміж Сходом і Заходом.

Не без теологічної підстави визначено віру української Церкви, раніша назва якої була «Еклезія Рутена» у відрізенні від «Еклезія Московіта» чи «Еклезія Русса», як «фідес ортодоксо-католика» (православно-католицьке віровизнання), щоб виразити повноту її християнської віри;

2. УКЦ є в повному розумінні східною Церквою, себто вона має:

а) власний східний обряд візантійського зразка;

¹⁶ *Благовісник Верховного Архиепископа Києво-Галицького Української Греко-Католицької Церкви Блаженнішого Любомира Кардинала Гузара* 8 (Львів 2008) містить «Документи Апостольської Столиці» на с. 3-40, а щойно потім – «Документи Патріаршого Синоду Української Греко-Католицької Церкви» і «Документи Верховного Архиепископа Української Греко-Католицької Церкви». Для порівняння: у номері *Le Lien* (Hors-série: mai 2008; Numéro Spécial: Rome), виключно присвяченому «церковному візиту до Ватикану» і «паломництву до гробів святих апостолів Петра і Павла», поміщене слово папи Венедикта XVI на с. 29. В іншому номері – *Le Lien* (Revue du Patriarcat Grec-Melchite-Catholique 2008 (1-2) – немає ніякого ватиканського документа, а в *Le Lien* 2009 (1-2) є проповідь Венедикта XVI про св. Апостола Павла на с. 67.

- б) власну церковну мову;
- в) власну східньо-церковну богословську спадщину;
- г) східньо-церковну, з іншими східніми Церквами спільну літургію;
- г) власні, серед українського народу розвинені літургійні звичаї, чим ця Церква відрізняється від інших східніх Церков візантійської християнської сім'ї;
- д) власну форму набожності – благочестя;
- е) власне церковне право і власну форму ієрархічного порядку при виконванні міністеріум пасценді ет регенді (уряду пастирства і управи);

Підсумовуючи, треба сказати: УКЦ є де факто ет де юре (фактично і правно) помісною Церквою у повному розумінні цього слова.¹⁷

Такі та інші наші установчі й законодавчі пропозиції треба самим виконувати і впроваджувати. Для того потрібно кожній Церкві виробляти, зокрема, процедуру відносин із іншими.¹⁸ Найкраще, щоб це була спільна справа всіх епархій і чернечих згромаджень, ратифікована синодами. Це зараз особливо важливо у відносинах УГКЦ із Римським Престолом. Значною мірою справою процедури могли б зайнятися спеціалісти з церковного права. (Зараз у каноністів УГКЦ хибне розуміння своєї місії – вони думають, що мають бути лише інтерпретаторами Кодексу Канонів Східних Церков і Римських документів для УГКЦ, але аж ніяк не творити власну канонічну науку, яка захищала б богослов'я Київської Церкви. Для більшості нинішніх каноністів УГКЦ не є самостійним суб'єктом канонічного права).

Згадаю знову повчання патріярха Йосифа, який писав: «Тому неправильним є такий кодекс, що має формально бути спільним для всіх Східних Католицьких Церков без згляду на помісну

---

¹⁷ Звіт Блаженнішого Патріярха Йосифа про Українську Католицьку Церкву в Україні // *Благовісник Патріярха Києво-Галицького і всієї Руси XIII-XV* (1980-84). Кастельгандольфо біля Риму 1980-84, с. 156-170.

¹⁸ Н. Legrand. Pour une approche procédurale de la primauté romaine // *Istina* LIII (2008) 23-46.

Церкву і її законодавство. Спільним кодексом хочеться заперечити законодавство Помісної Церкви і це є противне духові Соборового Декрету про Східні Церкви Другого Ватиканського Собору. Хоч це правда, що такий кодекс був би матеріально ідентичний для таких Церков, власна ідентичність української католицької Церкви, для прикладу, вимагає, щоб приготований Комісією кодекс був оголошений нашою Церквою окремим легальним актом. Спільний кодекс все створить проблеми і комплікації. Існують «Східні Церкви», а не «Східна Церква». Проголошення такого кодексу не є актом самого римського Архиєрея, але колегіальним розвитком – Папи, Патріярха (чи Верховного Архиепископа) і Синоду кожної Східної Церкви. Колегіальність заряду Церквою, славна спадщина християнського Сходу, була відновлена для цілої Церкви Вселенським Ватиканським Другим Собором і відповідає також нашим часам»¹⁹. Щодо «Партикулярного права», то так, як воно зараз написане, – це не право УГКЦ, а додаток до ККСЦ для УГКЦ, і це все не належить до духу і плоті Київської Церкви. Про це ще в 2000 р. писав єпископ Юліян (Вороновський): «Необхідно визначитися концептуально: або ми хочемо й далі продовжувати застарілу уніатську модель залежності і підчинення іншій Церкві-Сестрі, якої ми є лише несамостійною “частиною” (pars), або ми закладаємо в канони екуменічну модель єдності як сопричастя рівних Церков-Сестер і вперше пропонуємо задовільну канонічну розв’язку проблеми єдності Церков Сходу і Заходу в єдиній Вселенській Церкві».²⁰ Далі заявив: «Даний проект партикулярного права є протизаконний і односторонній».

І дійсно, з так званим «партикулярним правом» діються дивні історії. Невдалою була перша спроба його прийняти в 2003 р., бо патріярх не проголосив декрету. Друга спроба – на початку

---

¹⁹ Лист Блаженнішого до Кард. Парекатіл // *Благовісник Патріярха Києво-Галицького і всієї Русі XIII-XV (1977-79)*. Кастельгандольфо біля Риму 1977-79, с. 239-241.

²⁰ Юліян (Вороновський), єпископ. Лист Блаженнішому патріярху Мирославу-Івану, Главі УГКЦ, Синоду Єпископів УГКЦ № 2000/1014 від 14 липня 2000 р. // *Архів Михайла Димида*.

2008 р. – не вдалася через значні процедурні помилки. Замішання і двозначність виникли через те, що: 1) декрет про проголошення партикулярного права, крім офіційного органа – «Благовісника Верховного Архiepіскопа», з'явився також у «Віснику Києво-Галицького Архiepіскопства», до того ж, в іншій редакції, а саме: у «Благовіснику» – з текстом про «146 канонів [...]» знову набирають чинності»²¹, а у «Віснику» – з текстом про «152 канони... [які] знову вступають у дію»²², причому обидві публікації датовані

²¹ «Декрет про проголошення Партикулярного права Української Греко-Католицької Церкви. На славу Святої, Єдиносущної, Животворящої і Нероздільної Трійці, Отця, і Сина і Святого Духа і на добро ввіреного нам Божого люду. Амінь. Божою милістю і в повному сопричасті з Римським Апостольським Престолом Любомир, Верховний Архiepіскоп Києво-Галицький Української Греко-Католицької Церкви, Високопреосвященним і Преосвященним Владикам, всесечним отцям духовним, преподобним ченцям і черницям і мирянам помісної Української Греко-Католицької Церкви проголошую і оприлюднюю 146 канонів партикулярного права Української Греко-Католицької Церкви, апробованих на Синоді Єпископів УГКЦ 2001 року й опублікованих у *Благовіснику Верховного Архiepіскопа УГКЦ* за 2001 рік. Ці канони знову набирають чинності 14 (1) січня 2008 року Божого, у празник Обрізання Господа Бога і Спаса нашого Ісуса Христа й Святого Василя Великого, Архiepіскопа Кесарії Кападокійської, і залишаються чинними до відкликання. Дано у Києві, при Патріяршому соборі Воскресіння Христового, 12 грудня 2007 року Божого. † Любомир, Верховний Архiepіскоп УГКЦ, диякон Микола Сулима, віце-канцлер Курії Верховного Архiepіскопа УГКЦ» (*Благовісник Верховного Архiepіскопа Києво-Галицького Української Греко-Католицької Церкви Блаженнішого Любомира Кардинала Гузара* 7 (Львів 2007) 64).

²² «Вих. Р-07/529. Декрет. На славу Святої, Єдиносущної, Животворящої і Нероздільної Трійці, Отця, і Сина і Святого Духа і на добро ввіреного нам Божого люду. Амінь. Божою милістю і в повному сопричасті з Римським Апостольським Престолом, Любомир, Верховний Архiepіскоп Києво-Галицький Української Греко-Католицької Церкви, Високопреосвященним і Преосвященним Владикам Всесечним Отцям духовним, Преподобним Ченцям і Черницям та Мирянам помісної Української Греко-Католицької Церкви проголошую і оприлюднюю 152 канони партикулярного права Української Греко-Католицької Церкви (146 канонів, апробованих на Синоді Єпископів УГКЦ 2001 року й опублікованих у *Благовіснику Верховного Архiepіскопа УГКЦ* за 2001 рік, та 6 канонів, апробованих на Синоді Єпископів 2002 року). Ці канони знову вступають у дію 14 (1) січня 2008 року

однаково – 12 грудня 2007 року; 2) обидва документи повідомляють про введення в «дію», або «чинність», «канонів партикулярного права» 14 (1) січня 2008 р. – тоді як мінімальний термін введення в дію цього роду закону становить два місяці від дати публікації в офіційному, для того передбаченому журналі, тобто в «Благовіснику».²³ Синод 2007 р., згідно з ККСЦ 111, міг внести інший спосіб проголошення закону, якби хотів; 3) слово «знову», яке появляється в тих двох документах, вводить в оману, бо не ґрунтується на якомусь попередньому декреті; 4) канони в багатьох випадках містять необґрунтоване відсилання до компетенції правлячого архиєрея, що зміщує центр ваги законодавчої влади від синоду єрархів до місцевого єпископа, що є антиконституційним в Східній Церкві, йде проти природи Церкви і з цієї причини анулює дію самих партикулярних законів; 5) обидва документи відкликаються до синодів 2001 і 2002 рр., до яких вніс зауваження синод 2006 р. Однак вони не були виконані, і синод 2007 р. не міг знову голосувати і надавати Патріярхові мандат на можливе проголошення «канонів партикулярного права».

УГКЦ потребує своєї Кормчої книги, в якій були б вказані джерела і закони УГКЦ, а теж закони Римського Престолу для неї і умови, коли вона має застосовувати їх, а коли діяти на основі місцевого (помісного) закону, визначеного на перших семи соборах і в статутах теперішніх православних Церков. Нам потрібна Кормча книга, основана на нероздільній традиції Київської Церкви в дусі сімох соборів і з врахуванням пізніших напрацювань трьох гілок розділеної Київської Церкви, прийнятних для всіх трьох.

Божого, у празник Обрізання Господа Бога і Спаса нашого Ісуса Христа й Святого Василя Великого, Архієпископа Кесарії Кападокійської і залишаються дійсними до відкликання. †Любомир (Гузар), Верховний Архієпископ УГКЦ, дякон Миколай Сулима, віце-канцлер Курії Верховного Архієпископа УГКЦ, Дано в м. Києві, при Патріяршому соборі Воскресіння Христового, 12 грудня 2007 року Божого» (*Вісник Києво-Галицького Верховного Архієпископства* 4 (Київ 2008) 52).

²³ Згідно з Партикулярним правом – канон 15.

Відсутність належно допрацьованої процедури в УГКЦ підтверджують факти регулярного – підкреслимо це! – втручання Римського Престолу у внутрішні справи УГКЦ. Найяскравіший приклад – призначення адміністраторів: Любомира (Гузара) після смерті патріярха Мирослава-Івана в 2000 р.²⁴, Дмитра Григорак для Бучача в 2007 р. після вигнання єпископа Іриней Білика²⁵ чи призначення в 2010 р. Тараса (Сеньківа) апостольським адміністратором Стрийської єпархії за рішенням Святого Престолу (*ad nutum Sanctae Sedis*).²⁶ Як і колись при Берестейських порозуміннях в 1596 р., так і тепер українські греко-католицькі єпископи виступають в ролі прохачів і навіть не завжди усвідомлюють свою залежність. До цієї невідповідної залежності я відношу і поїздку до Риму «на поклоніння мощам

---

²⁴ «On Saturday, December 23 [2000], it was made public that he appointed: – Bishop Lubomyr Husar M.S.U., as apostolic administrator «sede vacante et ad nutum Sanctae Sedis» of the major archbishopric of the Ukrainians» // Holy See Press Office Vatican Information Service (<http://visnews-en.blogspot.com/2000_12_28_archive.html>).

²⁵ «Appointed Bishop Irynej Bilyk O.S.B.M. of the eparchy of Buchach of the Ukrainians, Ukraine, as canon of the papal basilica of St. Mary Major. – Appointed Fr. Demetrius Hryhorak O.S.B.M., pastor and superior of the monastery of St. Basil the Great at Lutsk, as apostolic administrator «sede vacante et ad nutum Sanctae Sedis» of the eparchy of Buchach of the Ukrainians, Ukraine» (<http://visnews-en.blogspot.com/2007_07_30_archive.html>). З декрету призначення єпископа Іриней Білика, ЧСВВ, на Каноніка Папської Базиліки Святої Марії Більшої можна довідатися, що він уже емерит Бучацький, а отже Бучацький престол – осиротілий (<<http://canonic.org.ua/dekret-pryznachennja.html>>).

²⁶ «Assenso alla dichiarazione di impedimento della sede eparchiale di Stryj degli Ucraini (Ucraina) e nomina dell'amministratore apostolico *ad nutum Sanctae Sedis*.

Il Santo Padre ha dato il Suo assenso alla dichiarazione di impedimento della Sede eparchiale di Stryj degli Ucraini (Ucraina), canonicamente fatta dal Sinodo dei Vescovi della Chiesa Greco-Cattolica-Ucraina, a causa delle condizioni di salute di S.E. Mons. Julian Gbur, S.V.D., in conformita al Can. 233 § 1 del CCEO.

Il Papa, accogliendo la proposta del medesimo Sinodo, ha nominato Amministratore Apostolico *ad nutum Sanctae Sedis* della Sede impedita di Stryj degli Ucraini (Ucraina) S.E. Mons. Taras Senkiv, O.M., al presente Vescovo titolare di Siccenna e Ausiliare della medesima Circonscrizione Ecclesiastica» (*Rinunce e nomine*, 20.01.2010, <http://press.catholica.va/news_services/bulletin/news/24989.php?index=24989&po_date=20.01.2010&lang=en>).

святих первоапостолів Петра і Павла» в 2008 р., коли єпископи УГКЦ поїхали здавати звіт про свою діяльність.²⁷

Єромонах Герве Легран пропонує укласти процедурний підхід для міжцерковних відносин на основі канонів Сардикійського собору 343 р. Для кожної поодинокі Церкви має бути пошановане право останньої інстанції у вирішенні всіх своїх внутрішніх справ, а водночас – право кожного звертатися до Наслідника Петра – не як до останньої інстанції для остаточного розв'язання справи, а як до своєрідного касаційного суду, щоб просити про новий розгляд справи, перед новим трибуналом, з можливістю додати папського суддю до колегії суддів. Сардикійський собор визнають і Східна,

---

²⁷ Папа Римський Венедикт XVI говорив так: «Ваше Блаженство, Достойні Брати в Єпископстві, Я справді радий приймати Вас сьогодні, на завершення Вашого візиту *ad limina Apostolorum*. Серйозні й об'єктивні причини перешкодили Вам спільно здійснити це паломництво до Престолу святого Петра. Останній візит «*ad limina*» греко-католицьких єпископів сягає 1937 року. Тепер, після того, як ваші Церкви наново віднайшли повну свободу, Ви прибули сюди, щоб представити відроджені, повні віри спільноти, які ніколи не переставали відчувати себе в повному сопричасті з Наступником Петра. Ласкаво просимо, найдорожчі Брати, до цього дому, в якому завжди підіймалась щира і неустанна молитва за улюблену Греко-Католицьку Церкву в Україні. В особі достойного Кардинала Любомира Гузара, Верховного Архієпископа Києво-Галицького, якому дякую за зворушливі вислови любові, з якими він звернувся до мене від Вашого імені; в особі Апостольського Адміністратора Мукачівської Єпархії візантійського обряду; і у Вас усіх, я з приємністю вітаю ваші спільноти, невомних священників, богосвячених осіб і всіх тих, які з посвятою виконують душпастирське служіння для добра Божого Народу.

Зі звітів про ситуацію у ваших Єпархіях та Екзархатах я зміг спостерегти, якими великими є Ваші зусилля задля того, щоб постійно підтримувати, зміцнювати і справджувати єдність та співпрацю у ваших спільнотах, щоб змогти разом вийти назустріч викликам, які стосуються Вас як Пастирів, і які є в центрі Вашої турботи і Ваших душпастирських планів. Тому подивляю Вашу великодушну діяльність і невомне свідчення, які даєте своєму народові й Церкві» (*Visita "Ad limina Apostolorum" dei presuli della Chiesa Greco-Cattolica dell'Ucraina, 01.02.2008*, http://press.catholica.va/news_services/bulletin/news/21616.php?index=21616&po_date=01.02.2008&lang=en#DISCORSO%20IN%20LINGUA%20UCRAINA).

і Західна Церкви, в його канонах 3, 4 і 5²⁸ йдеться про право епис-

---

²⁸ «Канон 3. Що єпископ не має йти до іншої єпархії, не будучи запрошеним; що єпископ не має просити посередництва єпископа, приналежного до іншої області; що треба користати із відклику до Риму.

Госіюс-єпископ каже: Треба теж конечно додати, що нехай ніхто із єпископів не приходить з однієї області в іншу область, в якій є свої єпископи, хіба що на запрошення єпископської братії, щоб у такому випадку не виглядало, ніби ми зачиняємо двері братерській любові.

Належить і це вирішити, що коли єпископ мав би скаргу на свого брата в єпископстві, жодна з двох сторін не повинна кликати єпископів із іншої області, щоб розсудити непорозуміння. Якщо, однак, хтось із єпископів, думає, що був засуджений у справі, яка, на його думку, не є лихою, а є праведною, і суд повинен повторитися, то, якщо це подобається вашому милосердю, вшануймо пам'ять апостола Петра, і нехай самі судді напишуть до Юлія, єпископа Римського, щоб, якщо потрібно, знову скликався суд у складі єпископів сусідньої області, і нехай він сам пришле посередників. Але якщо неможливо справу знову судити – а це йому належить вирішувати, чи справу треба знову переглянути, – то це, що було один раз присуджене, не має ставитися під сумнів, і виголошений вирок буде потверджено.

Канон 4. Що не треба призначати нового єпископа на престол усуненого єпископа раніше, ніж єпископ Риму, відклик до якого внесений, виголосить свій вирок.

Єпископ Гавденціус каже: Якщо це виглядає добрим, потрібно додати до цього рішення, повного милосердя, яке ви прийняли, що якщо якийсь єпископ, судом єпископів, що знаходяться у сусідній області, позбавлений сану і заявляє, що ще має докласти інші докази для свого захисту, то не потрібно поставляти наступника на його місце, хіба коли єпископ Римський, пізнавши справу, виголосить свій вирок щодо того питання.

Канон 5. Якщо якийсь єпископ оскаржений, і єпископи цієї області, зібравшись, його скинуть із його гідності, а він, оскаржуючи вирок, вдасться з апеляцією до блаженного єпископа Римської Церкви, і якщо цей схоче почути його і визнає праведним відновити розгляд справи, то нехай зволить написати до суміжних з тією областю єпископів, щоб вони ретельно і в подробицях перевірили усі обставини і виголосили суд про справу, переконавшись в істині. Але якщо хто претендує, що його справа має знову бути вислухана, і, на його просьбу, Римський єпископ уважатиме добрим від себе послати пресвітерів, треба додати, що буде владою цього самого єпископа Риму у справах, де вважатиме добрим і відповідно вирішить діяти, вислати осіб, які носитимуть авторитет того хто їх прислав, осудять справу разом з єпископами місця. А якщо уважає, що того, що було зроблено, є достатньо для вирішення справи про даного єпископа, то діятиме згідно зі своєю дуже благою думкою. Єпископи відповіли: це, що було сказано, приймаємо».

(Переклад автора за: *Canons du Synode de Sardique*, <<http://membres.multimania.fr/orthodoxievco/ecrits/canons/sard.html>>).

копа, осудженого власним синодом, апелювати до Риму. Римський Архиєрей має право відкинути позовну заяву єпископа або, вивчивши справу, повернути її до синоду для нового розгляду. Іншими словами, ідеться про те, що первоєрархи мусяли б мати у своїх Церквах ті самі права, що Римський Архиєрей у Латинській Церкві, а його першість полягала б у праві приймати апеляції і віддавати справи до нового суду.²⁹ Наприклад, неприпустимо, що, згідно з сучасним ККСЦ 43-48, первоєрах УГКЦ не є частиною найвищої влади Церкви. Неможливо зрозуміти в такому разі роль першенства глави УГКЦ. Також неможливо зрозуміти роль першого єпископа (Римського) без синодальності, в якій були би присутні глави поодиноких своєправних помісних Церков.

Практичними кроками для реалізації наших думок могли б бути: 1) остаточне уживання титулу «патріярх» у всіх сферах УГКЦ як в Україні, так і за кордоном; 2) визнання вільного стану православних – для укладення шлюбу із католиком – згідно з правом православної сторони³⁰ і взагалі невживання терміна «мішане подружжя», коли йдеться про шлюб між католицькою і православною стороною; 3) вибирання і проголошування єпископів без так званої консультації (дозволу) із Римом; 4) обрання і проголошування власного патріярха; 5) висилання до всіх патріярхів світу Визнання віри новообраного патріярха; 6) розвиток процедурного права щодо відносин з Римом у всіх справах; 7) укладення власної Кормчої книги; 8) узгодження назви Церкви з хрещальною еклезіологією; 9) пильнування тяглости праці – пам'ятати, що зробили попередники, не заперечувати рішення попередників, розвивати одну візію Церкви, одну термінологію, не починати будувати Церкву від себе. Для цього потрібно мати постійного синодального богослова,

---

²⁹ H. Legrand. Pour une approche procédurale de la primauté romaine // *Istina* LIII (2008) 23-46.

³⁰ Таку пропозицію висуває єромонах Герве Лєгран в статті: H. Legrand. Pour une approche procédurale de la primauté romaine, с. 45.

синодального каноніста³¹, а також постійного секретаря патріяршого собору; 10) припинення звички звертатися до римських управлінь чи суддів, яка вже майже не існувала за часів патріархів Йосифа і Мирослава-Івана, а тепер знову відновилося.³²

---

³¹ Неточності і непослідовності в синодальних документах УГКЦ – неминуча річ, якщо немає синодального богослова і каноніста як мінімум з п'ятирічним мандатом і відповідним офісом і зарплатою, якого роль була б одна – стежити за коректністю і когерентністю термінології, взаємозв'язком нових рішень із попередніми рішеннями єпископів і їх відповідністю тим документам, законодавствам, світоглядам, богослов'ю, що їх вони ставлять як основу діяльності своєї Церкви. Потрібно, щоб ніяке рішення не змогло пройти через Синод без попередньої експертизи сталих експертів.

³² Див., напр., Декрет наказу виконання вироку з карою великої екскомуніки архієпископа Львівського Ігоря (Возняка) із 14 листопада 2007 р.: «Після отримання 13 листопада 2007 року (Вх. ЛВ 07/1193) виконавчого декрету від Колегіального Трибуналу Конгрегації Доктрини Віри у карному процесі священника Львівської Архiepархії Української Греко-Католицької Церкви Василя Ковпака, дію згідно з кан. 1340 §1 Кодексу Канонів Східних Церков і наказу виконання вироку, що Колегіальний Трибунал Львівської Архiepархії у першій інстанції у карному процесі КС-02-05 священника Львівської Архiepархії УГКЦ Василя Ковпака виніс 14 липня 2006 року, а Колегіальний Трибунал Конгрегації Доктрини Віри у другій інстанції, розглянувши апеляцію від 1 серпня 2006 року священника Львівської Архiepархії Василя Ковпака від вищезгаданого вироку і на засіданні 30 жовтня 2007 року, вболіваючи про добро Церкви, а також духовне добро окремих вірних і в Ім'я Пресвятої Тройці, призиваючи поміч Святого Духа, визнав правові і фактичні аргументи вироку від 14 липня 2006 року та потвердив цей вирок, яким визнано священника Василя Ковпака винним у вчиненні злочину схизми та винесено кару великої екскомуніки» (<http://www.ugcc.lviv.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=831&Itemid=44>).

Натомість ось що ми читаємо на офіційному сайті УГКЦ під заголовком «Історія судового процесу щодо "підгорецьких отців": «Кодифікаційна комісія Кодексу Канонів Східних Церков мала виразне бажання встановити, щоб кожна Східна Церква мала здатність організувати власні трибунали в такий спосіб, щоб вони могли розглядати справи в усіх ступенях судочинства аж до остаточного вироку із збереженням «звернення до Римського Архiepерея», що є винятковим випадком і не становить справжньої апеляції (див. Nuntia 3 (1976) 23), що і відбулося із набиранням чинності ККЦ (1 жовтня 1991р.)» (<

Для УГКЦ, яка видала багато послань про єдину Київську Церкву³³ і яка мала б бути посередником у русі до єдності католиків і православних, важливо, щоб православні повірили в її слова. Якщо УГКЦ заявляє, що єдність може бути віднайдена на основі перших сімох соборів³⁴ то вона має виробити якісь конкретні схеми для поступового втілення такої програми, для усунення кричущих розбіжностей, що існують між богословсько-доктринальними принципами і канонічними правилами в УГКЦ³⁵. Деякі православні, як вже покійний архієпископ Всеволод (Майданський), були б дуже чутливими до таких знаків. Як пише Герве Легран, «доктринальне зусилля має проводити до процедурного наслідку»³⁶.

---

³³ Див.: Любомир (Гузар). *Один Божий Народ у краї на Київських горах*. Слово Блаженнішого Любомира, Митрополита Києво-Галицької митрополії УГКЦ, з нагоди започаткування повернення осідку Митрополита до Києва (13 квітня 2004 р.) (<<http://www.patriyarkhat.org.ua/ukr/archive/article;23;383/>>); Любомир (Гузар). *Про утвердження патріаршого устрою Української Греко-Католицької Церкви* (6 вересня 2004 р.) (<<http://mail.google.com/a/ucu.edu.ua/?ui=2&ik=982b7d04c&view=att&th=11f8e712b6ea2f83&attid=0.1&disp=vah&zw>>>); Меморандум Української Греко-Католицької Церкви Помісності Київської Церкви (Процесу творення єдиної помісної Церкви, 21 січня 2008 р.) // *Вісник Києво-Галицького Верховно Архієпископства* № 5 (Київ 2008), с. 7-9.

³⁴ На основі віри Церкви, висловленої в перших сімох вселенських соборах, Церкви визнають «дійсність і благодатність Святих Таїнств... і, як наслідок, правосильність єрархічних структур усіх Церков київської традиції». Така логіка дозволяє вписувати «імена предстоятелів Церков-сестер київської традиції в диптихи кожної з них» (див.: Лист Блаженнішого Любомира до Блаженнішого Митрополита Володимира, Предстоятеля Української Православної Церкви. Київ, 26 квітня 2008 р. Б.) // *Вісник Києво-Галицького Верховного Архієпископства*, № 7 (липень – вересень 2008), с. 16-19).

³⁵ Звернення Кир Ігоря (Возняка) до священнослужителів Львівської Архiepархії УГКЦ стосовно участі у спільних священнодіяствах (*communicatio in sacris*), в: <http://www.ugcc.lviv.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=1373&Itemid=44>.

³⁶ Н. Legrand. *Pour une approche procédurale de la primauté romaine* // *Istina* LIII (2008) 23-46, 46.

Питання самоідентифікації УГКЦ як вчора, так і нині актуальне та приводить до нелегких міркувань, адже йдеться про розшарування колективної особистості Церкви. Це розшарування виявляється у всіх сферах церковного життя – богослов'ї, духовності та правопорядку, і реальність цього стану церковного організму УГКЦ треба визнати. Таким подвійним думанням і підпорядкуванням УГКЦ живе вже століттями. Такий феномен оцінюють і називають по-різному. Одні вважають це звичайним самобутнім розвитком східного християнства, яке має стати посередником для зближення Східної і Західної Церкви, другі бачать в тому страшну хворобу на Христовому тілі, яка має бути вилікувана. Якою би не була УГКЦ, вона має діяти як Церква, а це значить випромінювати світло Христове на землі і вже тут бути відблиском Царства Божого. А це в першій мірі стосується того, як говорив патріарх Григорій III папі Венедиктові XVI, щоб православні побачили і повірили, що «можна жити в Католицькій Церкві життям, прийнятним для православ'я; жити повною і глибокою східною православною традицією в повному сопричасті із Римом»³⁷. А цей шлях вимагає, щоб офіційні заяви УГКЦ про свою помісність і відкритість до православних впроваджувалися в конкретні виміри щоденного церковного і міжцерковного спілкування.

Анотація

Першенство Римського архиєрея, яке є само по собі добрим, спричинилося до внутрішнього київського роз'єднання, і тим завдало шкоди унікальній ідентичності УГКЦ. Такий феномен названо «розшаруванням колективної особистості Церкви». Він століттями поширюється на всі сфери церковного життя – богослов'я, духовність та правопорядок, і тому УГКЦ мусить визнати реальність

---

³⁷ Adresse de S.B. Gregorios III à S.S. Benoit XVI // *Le Lien* (Hors-série: mai 2008): Numéro Spécial: Roma, c. 25-27.

такого стану церковного організму. Автор подає ряд пропозицій, щоб відновити початковий потенціал єдиної Церкви, який існував до 1596 року. Автор говорить про ті практичні кроки, які необхідно зробити, щоб реалізувати повноцінний патріархат, єдине помісне законодавство тощо, а також наголошує на потребі тягlosti праці – увазі до того, що зробили попередники, – і розвиткові одної візії Церкви, одної термінології, щоб кожного разу не починати будувати Церкву від себе.

Annotation

Fr. Mykhajlo Dymyd. *The Doctrine and Procedures in the Ukrainian Greek Catholic Church*

The article refers to the primacy of the Roman Pontiff, which had a positive impact on, and yet led to the internal separation of the Kyiv Church and thus damaged a unique identity of this Church. This phenomenon is called «splitting of the collective identity of the Church.» It has been spreading through ages in all areas of the Church life, such as theology, spirituality and law, and we should recognize the reality of this status quo of the body of Church. The author presents a number of suggestions, so that the initial potential of the united Church that had existed before 1596 could be restored. Besides the known practical steps to implement such ideas, as a full value patriarchate, one pomisne law etc., the author stresses the need for continuity of work, remembering what the predecessors have done and not denying their decision, but developing one vision of the Church, unified terminology, without starting to build the Church from ourselves.